

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA

INFORMACJA

O DZIAŁALNOŚCI PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

i KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO

w 2006 r.

Warszawa, maj 2007 r.

SPIS TREŚCI	Str.
I. Podstawa prawna i zakres działania	s. 1 - 4
II. Realizacja zadań ustawowych w 2006 r.	s. 4 - 31
<i>1. Zadania w zakresie wyborów samorządowych</i>	<i>s. 4</i>
<i>2. Zadania wynikające z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu</i>	<i>s. 20</i>
<i>3. Zadania wynikające z ustawy o wyborze Prezydenta RP</i>	<i>s. 23</i>
<i>4. Kontrola finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych</i>	<i>s. 24</i>
<i>5. Realizacja zadań z innych ustaw</i>	<i>s. 30</i>
III. Upowszechnianie prawa i wymiana doświadczeń	s. 32 - 43

I. Podstawa prawna i zakres działania

1. *Państwowa Komisja Wyborcza działa zgodnie z ustawowo określoną właściwością jako stały najwyższy organ wyborczy w sprawach przeprowadzania wyborów, złożony z 9 sędziów: po 3 sędziów z Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 36 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP)* . Zakres właściwości Państwowej Komisji Wyborczej obejmuje zadania i czynności określone w ustawach:*

- *z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 ze zm.¹),*
- *z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 46, poz. 499 ze zm.²),*
- *z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. Nr 25, poz. 219 i z 2006 r. Nr. 218, poz. 1592),*
- *z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz.U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm.³), a w zakresie wyborów do Rady miasta stołecznego Warszawy i rad dzielnic m.st. Warszawy - w ustawie z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz.U. Nr 41, poz. 361 i Nr 127, poz. 1087),*
- *z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz.U. Nr 113, poz. 984 ze zm.⁴),*
- *z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz.U. Nr 57, poz. 507 i Nr 85, poz. 782),*

**) Skład Państwowej Komisji Wyborczej jest następujący: przewodniczący-Ferdynand Rymarz, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; zastępcy przewodniczącego - Jan Kacprzak, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i Stanisław Kosmal, sędzia Sądu Najwyższego; członkowie - Stefan Jaworski, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Andrzej Kisielewicz, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Andrzej Mączyński, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; Włodzimierz Ryms, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Stanisław Zabłocki, sędzia Sądu Najwyższego; Tadeusz Żyżnowski, sędzia Sądu Najwyższego. Funkcję sekretarza Komisji pełni Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki.*

- z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz.U. Nr 88, poz. 985 ze zm.⁵),
- z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 ze zm.⁶),
- z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. Nr 106, poz. 679, tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584),
- z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne*,
- z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz.U. Nr 62, poz. 688).

Zadania w zakresie wyborów organów jednostek samorządu terytorialnego przeprowadzanych w toku ich kadencji wynikają także z ustaw:

- z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.⁷),
- z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.⁸),
- z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.⁹).

Ponadto, wykonanie zadań określonych w ustawach wyborczych oraz w ustawie o partiach politycznych wymaga stosowania przez Państwową Komisję Wyborczą także przepisów innych ustaw, w szczególności ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.¹⁰), ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.¹¹), ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001r. Nr 79, poz. 855 ze zm.¹²), ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz.U. Nr 5, poz. 24 ze zm.¹³), ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o

* Ustawa utraciła moc z dniem 15 marca 2007 r. W jej miejsce obowiązuje ustawa z dnia 18 października 2006r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 raz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2006 r. Nr 218, poz. 1592 i z 2007 r. Nr 25, poz. 162)

ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz.U. z 2006r. Nr 139, poz. 993 i Nr 144, poz. 1043); ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2004 r. z późn. zm.¹⁴).

2. *Pełnomocnikami Państwowej Komisji Wyborczej w sprawach organizacji wyborów samorządowych są komisarze wyborczy powołani na podstawie art. 15 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Uchwała Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie powołania komisarzy wyborczych na kadencję w latach 2003-2008 została ogłoszona w Monitorze Polskim z dnia 30 lipca 2003 r. Nr 38, poz. 559. Do czasu sporządzenia niniejszej informacji zaszły następujące zmiany komisarzy wyborczych: z funkcji Komisarza Wyborczego w Częstochowie został odwołany, z powodu zrzeczenia się funkcji, sędzia Maciej Pacuda, a powołany sędzia Sądu Apelacyjnego w stanie spoczynku Edward Przesłański; na Komisarza Wyborczego w Opolu II, w związku z wygaśnięciem funkcji pełnionej przez sędziego Tadeusza Domińczyka, został powołany sędzia Sądu Okręgowego w Opolu Jarosław Benedyk; w związku ze śmiercią sędziego Zdzisława Błażowskiego, na Komisarza Wyborczego w Nowym Sączu na lata 2007-2012 został powołany sędzia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu Zdzisław Piesowicz; w związku z ustaniem stosunku służbowego sędziego Jana Jaskółki i wygaśnięciem jego mandatu komisarza wyborczego, na Komisarza Wyborczego w Rzeszowie na lata 2007 – 2012 został powołany sędzia Sądu Rejonowego w Rzeszowie Tomasz Smoleń. Komisarze Wyborczy wykonują ponadto na podstawie ustaw, inne funkcje i zadania wyborcze. I tak, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego wchodzi oni z urzędu w skład okręgowych komisji wyborczych jako ich przewodniczący (art. 15 ust. 2 ustawy o wyborze Prezydenta RP, art. 44 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, art. 17 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego). Są także w zakresie ustawowo określonym organami przeprowadzającymi referenda ogólnokrajowe i referenda lokalne dotyczące odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego w czasie trwania kadencji (art. 10 pkt 2 ustawy o referendum ogólnokrajowym, art. 23, art. 49, art. 50 ustawy o referendum lokalnym).*

3. *Warunki organizacyjno-administracyjne, finansowe i techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów i referendów, obsługę Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych oraz inne określone prawem zadania w zakresie funkcjonowania systemu wyborczego zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, którego terenowymi jednostkami organizacyjnymi są delegatury. Zgodnie z art. 55 ust. 3 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu organizację Krajowego Biura Wyborczego i zakres działania określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego (M.P. z 2002 r. Nr 3, poz. 60 oraz z 2003 r. Nr 5, poz. 65). Szczegółową organizację oraz właściwość rzeczową jednostek organizacyjnych Biura określa zarządzenie Kierownika Krajowego Biura Wyborczego z dnia 24 stycznia 2003 r. (www.pkw.gov.pl)*

II. Realizacja zadań ustawowych w 2006 r.

1. Zadania w zakresie wyborów samorządowych

Głównym zadaniem Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2006 r. było przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m.st. Warszawy i rad dzielnic m. st. Warszawy oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza w związku z upływającą w 2006 r. kadencją organów samorządu terytorialnego przypomniiała przewodniczącym rad i sejmików województw oraz wójtom, starostom i marszałkom województw o zasadach dokonywania zmian w podziale na okręgi wyborcze i obwody głosowania. Wskazała w szczególności, że podział gminy, powiatu, województwa na okręgi wyborcze jest stały, a zmiany granic okręgów są dopuszczalne wyłącznie w razie wystąpienia przesłanek ustawowo określonych, w szczególności gdy konieczność taka wynika ze zmiany w podziale terytorialnym państwa, zmiany liczby mieszkańców danej gminy, powiatu, województwa, liczby radnych w radzie danej jednostki lub liczby radnych wybieranych w okręgach

wyborczych (art. 92 ust. 2, art. 138 ust. 1, art. 163-164 Ordynacji wyborczej). Zasadą jest także trwały podział gminy na stałe obwody głosowania, a zmiany w podziale na obwody dopuszczalne są wyłącznie w razie wystąpienia ustawowych przesłanek: zmiany granic gminy, zmiany liczby mieszkańców w gminie lub w obwodzie głosowania, zmiany liczby radnych w radzie lub zmian w podziale gminy na okręgi wyborcze (art. 31 ust. 1 Ordynacji wyborczej). Przypominając powyższe ustawowe zasady Państwowa Komisja Wyborcza zaleciła jednocześnie komisarzom wyborczym zapewnić właściwym organom jednostek samorządu terytorialnego niezbędną pomoc w ocenie zgodności projektowanych przez nie rozwiązań z przepisami ustawy oraz podejmowanie, w razie potrzeby, działań w trybie nadzoru.

Zgodnie z art. 92, 136 i 164 Ordynacji wyborczej rady gmin, rady powiatów i sejmików województw w ustawowym terminie na 3 miesiące przed upływem kadencji dokonały zmian w podziale na okręgi wyborcze i ustaliły liczbę radnych wybieranych w każdym okręgu. Prawidłowość uchwał była systematycznie nadzorowana przez komisarzy wyborczych. Działania nadzorcze komisarzy pozwoliły na bieżące korygowanie stwierdzonych uchybień i nieprawidłowości. Natomiast w wypadkach nieuwzględnienia przez rady wskazanych im nieprawidłowości i niedokonania zmian w terminie, w sposób zgodny z prawem – komisarze wykonywali te zadania na podstawie art. 203a tej ustawy, w zastępstwie uprawnionego organu. Według informacji posiadanej przez Państwową Komisję Wyborczą komisarze podjęli 22 postanowienia zastępcze.

Na ustalenia rad i sejmików dotyczące podziału na okręgi wyborcze przysługuje ponadto skarga do komisarza wyborczego i odpowiednio odwołanie od postanowienia komisarza do Państwowej Komisji Wyborczej (art. 93, 137 i 164 Ordynacji wyborczej). Do komisarzy wyborczych wpłynęło w sprawach podziału na okręgi wyborcze i obwody głosowania ponad 200 skarg, wniosków i zastrzeżeń. Zawierały one przede wszystkim zarzuty niezachowania w dokonanym podziale na

okręgi jednolitej normy przedstawicielstwa, tworzenia nadmiernej liczby okręgów jednomandatowych, nieuzasadnionego podziału lub łączenia sołectw, nieuwzględniania istniejących jednostek pomocniczych. Komisarze wyborczy w większości wypadków nie znaleźli podstaw do ich uwzględnienia, a uznali zasadność ca 5% skarg.

Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęło 35 odwołań w sprawach dokonanych zmian w podziale na okręgi wyborcze i obwody głosowania. Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność 4 odwołań, w odniesieniu do pozostałych nie znalazła podstaw do ich uwzględnienia.

Do Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych zgłaszano w całym okresie wykonywania tej czynności liczne pytania i wątpliwości. Państwowa Komisja Wyborcza wydała poświęcone tej problematyce wyjaśnienia i wielokrotnie udzielała także odpowiedzi na konkretne pytania. Bieżące wyjaśnienia i pomoc w tych sprawach systematycznie zapewniali na obszarze swojego działania komisarze wyborczy.

Ogółem utworzonych zostało 23.285 okręgów wyborczych, w tym dla wyborów: rad gmin – 21.851, rad powiatów – 1.346, sejmików województw – 88 okręgów. Dla przeprowadzenia głosowania utworzono 25.155 obwodów głosowania.

- 2) Prezes Rady Ministrów rozporządzeniem z dnia 11 września 2006 r. zarządził na dzień 12 listopada 2006 r. wybory do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, Rady m.st. Warszawy i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz.U. Nr 162, poz. 1149).

Państwowa Komisja Wyborcza wraz z ogłoszeniem rozporządzenia przystąpiła do realizacji zadań i czynności wyborczych. Zgodnie z ustawową właściwością uchwaliła regulaminy terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych i wzory ich pieczęci. Określiła: sposób zgłaszania kandydatów i zasady powoływania komisji wyborczych; wzory formularzy i protokołów dotyczących przyjmowania zawiadomień o utworzeniu komitetu wyborczego oraz zgłoszeń i rejestracji list

kandydatów na radnych i kandydatów na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast; wzory kart do głosowania oraz sposób ich drukowania i dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym; warunki i sposób wykorzystania w wyborach techniki elektronicznej; tryb i zasady przekazywania informacji o „frekwencji” w dniu głosowania. Ustaliła wzory protokołów wyników głosowania i wyników wyborów sporządzanych przez obwodowe i terytorialne komisje wyborcze; wzór zaświadczenia dla męża zaufania; informację o sposobie głosowania w wyborach do poszczególnych rodzajów rad oraz wójtów, burmistrzów, prezydentów miast.

Komisja wydała ponadto szczegółowe wytyczne dla komisji wyborczych i komisarzy wyborczych dotyczące: ich zadań i trybu pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów; losowania jednolitych numerów dla list kandydatów na radnych; zasad i trybu przeprowadzenia głosowania; ustalania wyników głosowania i wyborów oraz sprawdzania prawidłowości ustalonych wyników. Udzieliła wytycznych w sprawie sposobu działania, jeżeli w ponownym głosowaniu na wójta może uczestniczyć tylko jeden kandydat. Ustaliła sposób postępowania z dokumentami z wyborów. Wydane zostały ponadto, jako pomoc dla podmiotów wyborczych i wyborców, szczegółowe wyjaśnienia i informacje: o tworzeniu komitetów wyborczych dla wyborów do organów samorządu terytorialnego; o zasadach gospodarki finansowej komitetów wyborczych; o zgłaszaniu list kandydatów na wójta, burmistrza i prezydenta miasta; o czynnym i biernym prawie wyborczym w wyborach do rad i wyborach wójtów (burmistrzów, prezydentów). Uchwały, wytyczne i wyjaśnienia były niezwłocznie po ustaleniu udostępniane elektronicznie na stronie: www.pkw.gov.pl

Zgodnie z upoważnieniem przewidzianym w Ordynacji wyborczej minister Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydali bądź dokonali niezbędnych zmian w aktach wykonawczych dotyczących: sporządzania i aktualizacji spisu wyborców;

należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych w związku z wykonywaniem zadań w komisjach; nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w wyborach do rad i wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

- Do przeprowadzenia wyborów zostały powołane, określone w Ordynacji wyborczej, organy: terytorialne komisje wyborcze – wojewódzkie, powiatowe, miejskie i gminne oraz obwodowe komisje wyborcze. Terytorialne komisje wyborcze powołali komisarze wyborczy. Powołanych zostało 2.826 terytorialnych komisji wyborczych, w tym 16 wojewódzkich, 314 powiatowych, 64 miejskich w miastach na prawach powiatu i 2.477 miejskich i gminnych (w tym dzielnicowych w m. st. Warszawie); w ich skład weszło blisko 25 tys. członków. Zgodnie z wymaganiami Ordynacji na przewodniczących komisji wojewódzkich, powiatowych i miejskich w miastach na prawach powiatu powołano 394 sędziów.

Obwodowe komisje wyborcze powołane zostały przez gminne komisje wyborcze; w ich skład weszło 225 tys. członków. Składy terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych zostały ukształtowane, zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej, spośród kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników komitetów wyborczych. Według informacji posiadanych przez Państwową Komisję Wyborczą część osób zgłoszonych i powołanych w skład komisji wyborczych, zwłaszcza obwodowych, nie spełniało warunków prawnych do pełnienia tej funkcji, m.in. ze względu na pokrewieństwo z kandydującymi, czego zakazuje ustawa (art. 19 ust. 6). Powodowało to konieczność dokonywania zmian w składach komisji i utrudniało ich przygotowanie do wykonania zadań. Generalnie jednakże przeważająca większość komisji wyborczych prawidłowo wykonywała powierzone czynności wyborcze.

- W ustawowym terminie zostały sporządzone w gminach spisy wyborców. Były one udostępniane do wglądu w urzędach gmin, a o terminach ich udostępniania powiadomiono wyborców przez podanie informacji na

tablicach ogłoszeń, zaś w wielu miastach również w lokalnej prasie. Zainteresowanie sprawdzaniem spisów było znikome. Większe zainteresowanie dotyczyło wpisywania się na własny wniosek do stałego rejestru wyborców, co wiązało się z prawem głosowania do danej rady jako wyborców stale zamieszkujących na obszarze działania tej rady. W tych sprawach zgłaszano uwagi, skargi i zarzuty dotyczące niewłaściwego stosowania przez wójtów (burmistrzów, prezydentów) przepisów prawnych. Państwowa Komisja Wyborcza zaleciła komisarzom wyborczym dokonanie szczegółowych kontroli prowadzenia rejestru i podejmowania, w stosownych formach, interwencji w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości.

- 3) W celu udziału w wyborach utworzono 13.207 komitetów wyborczych, w tym: 20 komitetów partii politycznych, 1 komitet koalicji partii politycznych, 461 komitetów organizacji społecznych i stowarzyszeń oraz 12.725 komitetów wyborców (z tego 10.690 obejmujących zasięgiem tylko jedną małą gminę). Odpowiednio do ustawowej procedury spośród ogólnej liczby komitetów wyborczych 32 komitety zostały „zarejestrowane” w Państwowej Komisji Wyborczej, a pozostałe 13.175 komitetów przez komisarzy wyborczych. 105 komitetów wyborczych uległo rozwiązaniu przed dniem wyborów.

Zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, uprawnienie do zgłaszania kandydata na wójta, burmistrza, prezydenta miasta przysługuje tym samym komitetom wyborczym, które spełniają warunek zarejestrowania listy kandydatów na radnych w co najmniej połowie okręgów wyborczych w danej gminie i w każdym z tych okręgów wyborczych zarejestrują co najmniej tylu kandydatów ilu radnych jest wybieranych w danym okręgu. Komitetów wyborczych spełniających te warunki było 4.968.

- W terminie określonym ustawowo, tj. do dnia 13 października 2006 r. terytorialne komisje wyborcze przyjmowały zgłoszenia do rejestracji list

kandydatów na radnych oraz kandydatów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Państwowa Komisja Wyborcza uwzględniając rozmiary i złożoność procedur rejestracyjnych niezwłocznie po rozpoczęciu kampanii wyborczej wydała szczegółowe informacje o sposobie zgłaszania kandydatów wraz z wzorami pomocniczymi dokumentów zgłoszeniowych i podała je do publicznej wiadomości na swojej stronie w Internecie www.pkw.gov.pl, a także przekazała organom wyborczym w celu udostępnienia zainteresowanym.

Działalność terytorialnych komisji wyborczych w zakresie przyjmowania zgłoszeń i rejestracji kandydatów była systematycznie nadzorowana przez komisarzy wyborczych. Zapewnili oni komisjom pomoc prawną i kontrolę prawidłowości uchwał w tych sprawach. Również komitetom wyborczym zapewniono bieżącą pomoc prawną i organizacyjną, w zakresie stosowania przepisów ustaw wyborczych oraz sporządzania dokumentów rejestracyjnych; Krajowe Biuro Wyborcze udzieliło na ten temat kilkuset wyjaśnień i informacji na piśmie, telefonicznie i w formie elektronicznej. Pozwoliło to na uniknięcie wielu błędów i nieprawidłowości w toku procedury rejestracyjnej.

Komitety wyborcze zgłosiły terytorialnym komisjom wyborczym do zarejestrowania 96.222 listy kandydatów na radnych. Z tej liczby komisje odmówiły rejestracji 248 list, ponieważ nie spełniały one wymogów przewidzianych w Ordynacji wyborczej, w szczególności zgłoszenie listy nie zostało poparte wymaganą liczbą podpisów wyborców. Natomiast po zarejestrowaniu list unieważniono rejestrację 632 list, przede wszystkim z powodu zmniejszenia się liczby kandydatów na liście poniżej ustawowego minimum, a także wskutek rozwiązania się komitetu wyborczego. W konsekwencji w wyborach uczestniczyły 95.342 listy kandydatów na radnych w tym: 75.726 list do rad gmin w gminach do 20 tys. mieszkańców, 6.325 list do rad w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców,

2.582 listy do rad miast na prawach powiatu, 119 list – do Rady m.st. Warszawy oraz 447 list do rad dzielnic m.st. Warszawy, 9.189 list do rad powiatów, 954 listy – do sejmików województw.

Terytorialne komisje wyborcze, na podstawie art. 110 ust. 1 Ordynacji wyborczej, z zarejestrowanych kandydatów na radnych skreśliły ponad 2 tysiące kandydatów. Główną przyczyną skreśleń było wycofanie przez kandydatów zgody na kandydowanie, ale były też przypadki kandydowania do więcej niż jednej rady, w więcej niż jednym okręgu wyborczym, oraz składania nieprawdziwych oświadczeń o posiadaniu prawa wybieralności. Łącznie zostało zarejestrowanych 275.572 kandydatów na radnych.

Spośród zgłoszonych do zarejestrowania 8.297 kandydatów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, terytorialne komisje wyborcze odmówiły zarejestrowania 9 kandydatów oraz skreśliły 64 kandydatów (art. 7 ust. 2 i art. 12 ust. 1 ustawy). W rezultacie, w wyborach uczestniczyło 8.224 kandydatów na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast.

- W wyniku nowelizacji Ordynacji wyborczej wprowadzającej instytucję grupowania list kandydatów na radnych w celu wspólnego udziału w podziale mandatów (Dz.U. Nr 159, poz. 1127 z dnia 6 września 2006 r.) i zgłaszanymi wątpliwościami co do interpretacji nowych przepisów – Państwowa Komisja Wyborcza wydała w tej materii szczegółowe wyjaśnienia i upowszechniła je w internecie. Wielokrotnie udzielano również w tych sprawach odpowiedzi na indywidualnie zgłaszane pytania. Komisja wskazała w szczególności, że zgodnie z art. 64la Ordynacji wyborczej, grupowanie list kandydatów na radnych następuje w wyniku umowy zawartej przez dwa lub więcej komitety wyborcze w danej jednostce samorządu terytorialnego i jest możliwe do tych rad, których wybory są przeprowadzane według zasady proporcjonalności w podziale mandatów. Umowa o grupowaniu list może być zawarta pomiędzy różnego rodzaju komitetami wyborczymi. Warunkiem zawarcia umowy o

grupowaniu list kandydatów na radnych jest zarejestrowanie przez komitety wyborcze swoich list co najmniej w jednym okręgu wyborczym w danej jednostce. Komitety, które zawarły umowę, są obowiązane zawiadomić o tym właściwą terytorialną komisję wyborczą najpóźniej w 25 dniu przed dniem wyborów, składając oryginał umowy o utworzeniu grupy list. W danej jednostce samorządu terytorialnego ten sam komitet może zawrzeć tylko jedną umowę o grupie list. Odstąpienie od umowy dotyczącej udziału w grupie list, rozwiązanie bądź unieważnienie rejestracji wszystkich list kandydatów jednego z komitetów wyborczych będących stroną umowy, nie wywołuje żadnych skutków prawnych dla podziału mandatów między listy w ramach danej grupy list. Umowa w całości staje się bezprzedmiotowa, jeżeli spośród wszystkich komitetów wyborczych, które ją zawarły pozostaną listy kandydatów tylko jednego z uczestników grupy list.

Analiza art. 88 ust. 3, art. 134 ust. 3 i art. 162 ust. 3 Ordynacji wyborczej stanowiła podstawę do przyjęcia, że w podziale mandatów będą uczestniczyć wyłącznie te grupy list, na które w wyborach do danej rady lub sejmiku województwa oddano co najmniej odpowiednio 10% lub 15% głosów ważnych w skali danej jednostki samorządu terytorialnego i przynajmniej jedna z list kandydatów wchodzących w skład danej grupy list otrzymała co najmniej 5% głosów ważnych. Grupa list kandydatów, która nie spełnia łącznie tych warunków, nie będzie brana pod uwagę przy podziale mandatów w okręgach w danej jednostce.

Ogółem utworzonych zostało 1.191 grup list dla wspólnego podziału mandatów pomiędzy listy, w tym: 563 do rad powiatów oraz 32 do sejmików województwa.

- Ważnymi czynnikami w prawidłowym przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów jest staranne sporządzenie, wydrukowanie i przechowywanie kart do głosowania oraz ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym. Państwowa Komisja Wyborcza wydała wytyczne, w których określiła szczegółowy tryb i sposób postępowania przy druku kart, format

i treść karty, warunki jakim powinna odpowiadać karta do głosowania, kolor i rodzaj papieru użyty do druku, wielkość i rodzaj czcionek. Zaleciła jednocześnie terytorialnym komisjom wyborczym i komisarzom wyborczym objęcie czynności związanych z drukiem kart stałym nadzorem oraz ustaliła obowiązujący tryb prowadzenia kontroli, w szczególności zasadę dwukrotnej korekty kart w procesie ich przygotowania oraz druku. Tak szeroko prowadzony zakres kontroli zapewnił w ogólnym wymiarze prawidłowe wykonanie kart do głosowania, choć w niektórych radach wystąpiły nieprawidłowości. Powodowały one konieczność przedruku kart, niejednokrotnie w trakcie głosowania, a przez to konieczność przerw w głosowaniu; w skrajnych zaś przypadkach prowadziło to nawet do unieważnienia wyborów (na przykład z powodu nieprawidłowej karty do głosowania unieważnione zostały w trybie protestu wyborczego wybory w okręgu wyborczym nr 1 do Rady Powiatu Ostrzeszowskiego).

- Kampania wyborcza przebiegała bez istotnych naruszeń prawa, z reguły była ostrzejsza przed ponownym głosowaniem na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast. Naruszenia dotyczyły najczęściej wzajemnego zaklejania plakatów wyborczych oraz prowadzenia agitacji w czasie ciszy wyborczej, w formie przemieszczania się pojazdów z plakatami wyborczymi, rozrzucania ulotek, agitowania przez sms-y i przekazywania takich treści na stronach internetowych kandydatów. Nierzadką praktyką było rozpowszechnianie w środkach przekazu różnego rodzaju danych informacji o kontrkandydacie. Do sądów okręgowych wniesiono w tych sprawach w trybie art. 72 Ordynacji wyborczej, od kilku do kilkunastu wniosków, w których domagano się usunięcia, sprostowania lub zaprzestania kolportowania takich treści i materiałów wyborczych. Np. do Sądów Okręgowych w Częstochowie i Siedlcach po 9 wniosków, do Sądów Okręgowych na obszarze województwa łódzkiego – 17 wniosków, do Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. – 3 wnioski, do Sądu w Kielcach – 9.

- Zgodnie z Ordynacją wyborczą i ustawą o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta komitetom wyborczym, które zarejestrowały listy kandydatów na radnych oraz kandydatów na wójta, burmistrza, prezydenta został zapewniony czas na nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych w publicznej telewizji i publicznym radiu. Podział czasu i rozpowszechnianie audycji wyborczych były zasadniczo prawidłowe. Wniesione do komisarzy wyborczych skargi w tych sprawach były nieliczne i zostały przez komisarzy rozstrzygnięte.
- Lokale wyborcze były otwarte od godz. 6.00 do 20.00. W przeważającej liczbie obwodów głosowanie przebiegało bez wydarzeń zakłócających jego przebieg. W części obwodów wystąpiły różnego rodzaju przejściowe nieprawidłowości i incydenty, które były skutecznie rozwiązywane przez same komisje bądź służby miejskie i policję. Przy czynnościach głosowania i ustalania wyników głosowania w wielu obwodach byli obecni mężowie zaufania komitetów wyborczych. Do zgłoszonych przez nich zarzutów i uwag dotyczących głosowania i pracy komisji wyborczych odniosły się każdorazowo komisje wyborcze. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania obwodowe komisje wyborcze sporządziły protokoły głosowania w obwodach i przekazały je terytorialnym komisjom wyborczym. W celu zapewnienia poprawności arytmetycznej danych w protokołach w 24390 obwodach głosowania była stosowana technika elektroniczna, zgodnie z zasadami określonymi w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej dnia 18 września 2006 r. (M.P. Nr 66, poz. 678). Na podstawie protokołów otrzymanych od obwodowych komisji właściwe komisje terytorialne ustaliły wyniki głosowania i wyborów do poszczególnych szczebli rad oraz wyborów wójtów, burmistrzów, prezydentów miast; ustalenie wyników było wspomagane systemem elektronicznym. Komisarze wyborczy po otrzymaniu od komisji terytorialnych protokołów i dokonaniu sprawdzenia ich prawidłowości sporządzili obwieszczenia o wynikach wyborów.

Czynności sprawdzające były wykonywane również przy wykorzystaniu techniki informatycznej.

- Państwowa Komisja Wyborcza, na podstawie obwieszczeń przekazanych przez komisarzy wyborczych, już w dniu 15 listopada 2006 r. sporządziła obwieszczenie o zbiorczych wynikach wyborów do rad na obszarze kraju przeprowadzonych 12 listopada 2006 r. Obwieszczenie zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 207, poz. 1530 z dnia 20 listopada 2006 r. Znajduje się ono także na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.

W wyborach przeprowadzonych w dniu 12 listopada 2006 r. wybranych zostało ogółem 46.789 radnych, w tym 39.477 radnych do rad gmin, 60 radnych do Rady m.st. Warszawy, 407 radnych do 18 dzielnic m.st. Warszawy, 6.284 radnych do 314 rad powiatów, 561 radnych do 16 sejmików województw. W wyborach do rad gmin – zwłaszcza do 20.000 mieszkańców znaczna część okręgów wyborczych jest okręgami jednomandatowymi, w których rejestruje się po 1 kandydacie. W takich okręgach, zgodnie z art. 188 ust. 1 Ordynacji wyborczej, głosowania nie przeprowadza się, a za wybranych radnymi uznaje zarejestrowanych kandydatów. W ten sposób mandaty uzyskało 1.199 radnych: 1.194 w gminach do 20 tys. mieszkańców i 5 w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców. Jeden mandat (w gminie Markuszów, woj. lubelskie) nie został obsadzony z powodu braku kandydatów.

- W wyborach w dniu 12 listopada 2006 r. wraz z wyborami do rad wybierano 2.478 wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, spośród 8.224 kandydatów, z tego w 274 gminach zarejestrowano tylko jednego kandydata. W głosowaniu w tym dniu wybrano 1.633 wójtów (burmistrzów, prezydentów miast). Ponadto, w jednej gminie (Gręboszów, woj. małopolskie) wybory nie zostały przeprowadzone gdyż nie zarejestrowano żadnego kandydata. W jednej gminie (Rajgród, woj. podlaskie) jedyny zgłoszony kandydat nie uzyskał wymaganej ustawowo większości głosów (więcej niż połowę).

Dla wyboru 827 wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, niewybranych w wyborach 12 listopada 2006 r. zostało przeprowadzone - zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza, prezydenta miasta - w dniu 26 listopada 2006 r. ponowne głosowanie. W wyborach w dniu 26 listopada 2006 r. w 16 gminach i miastach nie przeprowadzono głosowania z powodu wycofania przez kandydatów zgody na kandydowanie (art. 4 ust. 4 ustawy). Zrodziło to konieczność ponownego odroczenia głosowania w tych jednostkach. Zostało ono przeprowadzone w dniu 10 grudnia 2006 r.; w głosowaniu w tym dniu dokonano wyboru wójta i burmistrza we wszystkich 16 jednostkach.

Państwowa Komisja Wyborcza po otrzymaniu od komisarzy wyborczych wyników wyborów z obszaru wszystkich województw, ustaliła – odpowiednio 26 listopada i 11 grudnia 2006 r. zbiorcze wyniki wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na obszarze kraju. Obwieszczenia zostały ogłoszone w Dzienniku Ustaw z 2006 r. Nr 216, poz. 1586 i nr 230, poz. 1683. Dostępne są także na stronie Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie www.pkw.gov.pl.

- Po wyborach i w związku z wyborami ponownymi do Państwowej Komisji Wyborczej wpływały liczne pytania od nowo wybranych radnych, wójtów i podmiotów wyborczych związane z procedurą wyborczą i objęciem funkcji.

Państwowa Komisja Wyborcza wielokrotnie wydawała w tych sprawach wyjaśnienia i opinie. Wskazała w szczególności, iż:

- komitety wyborcze, których kandydaci na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast uczestniczą w ponownym głosowaniu, mogą z dniem podania do publicznej wiadomości informacji o ponownym głosowaniu ponownie pozyskiwać środki finansowe na kampanię wyborczą. Termin przekazywania nowo pozyskanych środków finansowych na rachunek bankowy tych komitetów upływa w dniu ponownego głosowania. Jednak w związku z udziałem w ponownym głosowaniu limit wydatków dla tych komitetów nie ulega zwiększeniu.

- Odpowiednio, termin na złożenie przez te komitety sprawozdania finansowego biegnie od dnia przeprowadzenia ponownego głosowania;
- osoba wybrana na radnego nie może wykonywać pracy w ramach stosunku pracy w urzędzie gminy, starostwa powiatowego i urzędu marszałkowskiego, w której uzyskała mandat, oraz wykonywać funkcji kierownika lub jego zastępcy w jednostce organizacyjnej danej jednostki samorządowej. Ma ona obowiązek złożyć wniosek o urlop bezpłatny, w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej o zbiorczych wynikach wyborów do rad na obszarze kraju;
 - zgodnie z art. 29a ustawy o samorządzie gminnym objęcie obowiązków wójta następuje z chwilą złożenia wobec rady gminy ślubowania, które należy złożyć w ciągu 7 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej o zbiorczych wynikach wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na obszarze kraju. W razie przeprowadzania głosowania ponownego bieg 7-dniowego terminu na złożenie ślubowania rozpoczyna się więc od dnia ogłoszenia wyników wyborów po głosowaniu ponownym. Natomiast w przypadku odroczenia terminu ponownego głosowania o dalszych 14 dni, w sytuacji o której mowa w art. 4 ust. 4 ustawy, termin 7 dni na złożenie ślubowania rozpoczyna się od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw uzupełnienia do obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej o wynikach odroczonych wyborów ponownych;
 - jeżeli w już odroczonym ponownym głosowaniu (art. 4 ust. 4 ustawy) jeden spośród uczestniczących dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze albo umrze, wówczas gminna (miejska) komisja wyborcza, na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy, skreśla tego kandydata z listy kandydatów, podejmując stosowaną uchwałę i informację o jego skreśleniu podaje się do publicznej wiadomości. W takiej sytuacji odroczone ponowne głosowanie

przeprowadza się, w dacie wcześniej dla niego wyznaczonej, tylko dla jednego kandydata. Kandydata uważa się za wybranego jeżeli otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli kandydat nie otrzymał wymaganej liczby głosów, wyboru wójta (burmistrza, prezydenta miasta) dokonuje rada gminy (art. 11 ust. 4 ustawy). Jeżeli w okresie od dnia przeprowadzenia odroczonego ponownego głosowania na liście kandydatów dopuszczonych do tego głosowania na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy nie pozostanie żaden kandydat, ponownego głosowania po raz kolejny już się nie odracza. W takiej sytuacji komisja wyborcza podaje do publicznej wiadomości fakt, iż głosowanie nie zostanie przeprowadzone, a wyboru wójta, burmistrza, prezydenta miasta dokona rada gminy (art. 11 ust. 5 i 6 ustawy). Taki sposób stosuje się w przypadku wystąpienia powyższych sytuacji w wyborach wójta, burmistrza i prezydenta miasta w przypadającym na dzień 10 grudnia 2006 r. odroczonym ponownym głosowaniu;

- W wyniku wstępnej oceny przebiegu wyborów samorządowych Państwowa Komisja Wyborcza zobowiązała komisarzy wyborczych do dokonania analizy nieprawidłowości i naruszeń prawa zaistniałych w wyborach. W szczególności ocenie takiej powinny być poddane przypadki: niedopełnienia obowiązków lub nienależytego ich wykonania przez członków właściwych terytorialnych komisji wyborczych przy ustaleniu treści kart do głosowania i kontroli ich druku, co powodowało konieczność ponownego wydrukowania kart w dniu wyborów, a tym samym wiązało się z przerwaniem głosowania; próby wykonywania przez członków komisji wyborczych czynności w stanie nietrzeźwości; złożenia przez kandydatów na radnych oraz kandydatów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oświadczeń o posiadaniu prawa wybieralności, podczas gdy uzyskane informacje z Krajowego Rejestru Karnego tego nie potwierdziły. Wynikiem tych ustaleń powinna być ocena celowości wystąpienia ze stosownym powiadomieniem do prokuratury lub Policji.

Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła też uwagę na potrzebę wystąpienia do wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), starostów i marszałków województw sygnalizującego konieczność egzekwowania kar umownych od tych wykonawców kart do głosowania, z winy których doszło do wadliwego wydrukowania kart do głosowania. Komisja wskazała także na celowość współdziałania delegatur Krajowego Biura Wyborczego z Regionalnymi Izbami Obrachunkowymi w zakresie kontroli wykorzystania przez organy samorządu terytorialnego dotacji celowej przekazanej im na zleczone zadania wyborcze.

Państwowa Komisja Wyborcza uznała za konieczne prowadzenie systematycznych działań kontrolnych nad prowadzeniem przez gminy stałego rejestru wyborców. Informacje przekazywane przez wyborców, a także przez organy wyborcze wskazują, że dochodzi do nadużyć przy ujmowaniu wyborców w rejestrze wyborców. Kontrola prawidłowości prowadzenia rejestru powinna objąć przede wszystkim te gminy, których dotyczyły skargi lub protesty wyborcze oraz w których wystąpiło znaczne zwiększenie liczby wyborców w III kwartale 2006 r. W przypadku stwierdzenia, iż do rejestru wyborców mogły zostać wpisane osoby z naruszeniem przepisów prawa należy podjąć działanie w trybie reklamacyjno-skargowym.

- Zgodnie z art. 80 Ordynacji wyborczej wydatki związane z organizacją i przeprowadzeniem wyborów są pokrywane z budżetu państwa. Preliminarz wydatków na wybory samorządowe w 2006 r. został ustalony na kwotę 157.097 tys. złotych, z przeznaczeniem na następujące zadania:
 - 126.693 tys. zł. na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do rad gmin oraz wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, z tego najwięcej: 101.33 tys. zł na funkcjonowanie terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych w gminach (zryczałtowane diety na członków komisji, obsługę informatyczną tych komisji, wydatki kancelaryjne) oraz na druk kart do głosowania – 12.085 tys. zł;

- 8.133 tys. zł na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do rad powiatów, w tym 2.004 tys. zł. na funkcjonowanie powiatowych komisji wyborczych w tym ich obsługę informatyczną oraz 4.980 tys. zł na druk kart do głosowania;
- 8.913 tys. zł. na wybory do sejmików województw, w tym 0,511 tys. zł na obsługę komisji wojewódzkich i zryczałtowane diety oraz 8.154 tys. zł na druk kart do głosowania;
- 13.356 tys. zł. na zakup sprzętu informatycznego i programów informatycznych, działalność i obsługę informatyczną Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych, druk tekstów ustaw wyborczych i wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej, materiały wyborcze i transport.

Szczegółową informację o kosztach wyborów poda do publicznej wiadomości Kierownik Krajowego Biura Wyborczego, zgodnie z art. 81 ust. 3 Ordynacji wyborczej.

- Gromadzone i analizowane są doświadczenia i informacje uzyskane przy organizacji i przeprowadzeniu wyborów samorządowych w 2006 r. oraz opinie i sygnały zgłaszane do Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych po wyborach. Będą one wykorzystane do przygotowania – zgodnie z art. 185 Ordynacji wyborczej - informacji o realizacji przepisów ustaw wyborczych i ewentualnych propozycjach ich zmian.
- Stosownie do wymogu art. 186 Ordynacji wyborczej, na ukończeniu są prace nad opracowaniem statystycznym o wynikach głosowania i wynikach wyborów.

2. Zadania wynikające z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu.

- 1) Sąd Najwyższy rozstrzygnął w dniu 15 grudnia 2005 r. w trybie protestu wyborczego, wniesionego po wyborach do Sejmu i Senatu przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r., o nieważności wyborów do Senatu w okręgu nr 27 (Częstochowa) i wygaśnięciu w tym okręgu mandatów senatorów – nakazując ponowienie postępowania wyborczego od zarządzenia wydrukowania kart do głosowania. Odpowiednio, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zarządził

przeprowadzenie ponownych wyborów na dzień 22 stycznia 2006 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 252, poz. 2123). Państwowa Komisja Wyborcza wykonując postanowienie Prezydenta RP w sprawie wyborów wydała niezbędne wytyczne, informacje i wyjaśnienia organom wyborczym, komisarzom wyborczymi urzędami gmin, w których przypomniała o obowiązujących przepisach o prawie i procedurach wyborczych dotyczących biernego i czynnego prawa wyborczego, sporządzania spisu wyborców, prowadzenia kampanii wyborczej, zasad finansowania kampanii wyborczej. W wyborach w dniu 22 stycznia 2006 r. uczestniczyły te same komitety wyborcze oraz ci sami kandydaci na senatorów co w wyborach przeprowadzonych 25 września 2005 r., głosowanie przeprowadziły te same komisje wyborcze i w tych samych obwodach głosowania. Okręgowa Komisja Wyborcza w Częstochowie zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej ustaliła aktualny stan danych o kandydatach na senatorów i sporządziła obwieszczenie o kandydatach, ustaliła następnie treść karty do głosowania i zarządziła druk kart. Zapewniła także bieżący nadzór nad prawidłowym sporządzeniem przez urzędy gmin spisów wyborców, rozplakatowaniem obwieszczeń o obwodach głosowania, przygotowaniem lokali wyborczych.

W głosowaniu wzięło udział 9,3% uprawnionych wyborców. Wybierano 2 senatorów spośród 10 kandydatów. Senatorami zostali wybrani ci kandydaci, których wybrano w wyborach przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. (tj. Czesław Wincenty Ryszka zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość oraz Jarosław Waclaw Lasecki zgłoszony przez Komitet Wyborczy Wyborców Nowy Senat 2005).

W dniu 30 stycznia 2006 r. sprawozdanie z wyborów, zgodnie z art. 212 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, zostało przekazane Sądowi Najwyższemu oraz Marszałkowi Senatu. Uchwała Sądu Najwyższego stwierdzająca ważność wyborów została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z dnia 27 marca 2006 r. Nr 49, poz. 351.

- Państwowa Komisja Wyborcza dokonała jednocześnie analizy i krytycznej oceny nieprawidłowości w pracy Okręgowej Komisji Wyborczej w

Częstochowie, które to nieprawidłowości doprowadziły do unieważnienia wyborów przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. i ich ponowienia w dniu 22 stycznia 2006 r. Państwowa Komisja Wyborcza stwierdziła w szczególności, że Okręgowa Komisja Wyborcza w Częstochowie nie w pełni wykonała obowiązki określone w Ordynacji wyborczej. W szczególności nie sprawowała bieżącego nadzoru nad prawidłową treścią i drukowaniem kart do głosowania. Ustalone przez Okręgową Komisję Wyborczą brzmienie karty do głosowania w wyborach do Senatu w okręgu wyborczym nr 27 było niezgodne z wymogami art. 200 Ordynacji, nie zawierało bowiem nazw lub skrótów nazw komitetów wyborczych, które zgłosiły kandydatów na senatorów i niezgodne także z uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 22 sierpnia 2001 r. w sprawie wzorów kart do głosowania. Również tryb pracy nad ustaleniem treści karty do głosowania odbiegał zasadniczo od trybu określonego uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 sierpnia 2005 r. w sprawie sposobu drukowania kart do głosowania oraz trybu ich dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym. Nieprawidłowości te doprowadziły w konsekwencji do wydrukowania karty do głosowania dotkniętej wadą i jej uznanie przez Sąd Najwyższy za nieważną oraz do unieważnienia wyborów. Stwierdzając powyższe Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie skierowanym do członków Okręgowej Komisji Wyborczej podkreśliła, iż jest to jedyny w 15-letniej historii demokratycznych wyborów w Polsce przypadek unieważnienia wyborów do Senatu. Wskazała jednocześnie na bezwzględny obowiązek każdorazowego szczegółowego sprawdzania i wykonywania czynności wyborczych przez zobowiązanych do tego członków organów wyborczych. Ponadto, Państwowa Komisja Wyborcza odwołała przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej z funkcji Komisarza Wyborczego w Częstochowie, w związku ze złożonym przezeń zrzeczeniem się tej funkcji. Państwowa Komisja Wyborcza skierowała także stosowne wystąpienie do wszystkich komisarzy wyborczych podkreślając ich obowiązek zapewnienia pełnego przestrzegania wymogów ustawowych i regulaminowych w działaniach organów wyborczych.

2) Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z właściwością przewidzianą w art. 39 ust. 1 Ordynacji wyborczej, sporządziła i przekazała Prezydentowi RP, Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu oraz informacyjnie Prezesowi Rady Ministrów – informację o realizacji przepisów ustawy z dnia 12 kwietnia 2001r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej wraz z propozycjami zmian legislacyjnych w tej ustawie. W informacji zostały zawarte zarówno propozycje zmian już wcześniej zgłoszonych przez Komisję w ramach prac Sejmu poprzedniej kadencji, zaniechanych po zarządzeniu wyborów w związku z decyzją Marszałka Sejmu o wstrzymaniu zmian w prawie wyborczym bezpośrednio przed wyborami, jak i propozycje nowych rozwiązań prawnych wynikające z praktyki postępowania wyborczego w wyborach przeprowadzonych w 2005 r. Państwowa Komisja Wyborcza zasygnalizowała ponadto, poza ustawowym obowiązkiem określonym w art. 39 ust. 1 Ordynacji wyborczej, potrzebę dokonania odpowiednich zmian w ustawie z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Potrzeba zmian wynika z konieczności zapewnienia spójności rozwiązań we wszystkich ustawach wyborczych, w tym uwzględnienia procedur już stosowanych i sprawdzonych w postępowaniu wyborczym po 2000 r. Dotyczy to m.in. rozwiązań prawnych w razie zbiegu terminu wyborów do Sejmu i do Senatu z wyborami Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, prowadzenia głosowania w tych samych obwodach i na podstawie tych samych spisów wyborców, wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania, należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych, tworzenia lokali wyborczych przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, stosowania urny pomocniczej w obwodach głosowania w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, stosowania techniki elektronicznej przy ustaleniu wyników głosowania i sporządzeniu protokołów komisji wyborczych.

3. Zadania wynikające z ustawy o wyborze Prezydenta RP.

Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrywała w 2006 r. również sprawozdania wyborcze komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach Prezydenta RP,

przeprowadzonych 9 października i 23 października 2005 r. Termin złożenia sprawozdań, zgodnie z art. 87g ust. 1 ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, upływał 23 stycznia 2006 r. Do złożenia sprawozdań było zobowiązanych 26 komitetów, złożyło je 25 komitetów, jeden komitet nie złożył sprawozdania. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie sprawozdań wraz z przedłożonymi sprawozdaniami został ogłoszony zgodnie z art. 87g ust. 7 ustawy, w Monitorze Polskim Nr 8, poz. 110 z dnia 3 lutego 2006 r.

Państwowa Komisja Wyborcza po zbadaniu sprawozdań, na podstawie art. 87k ustawy, przyjęła sprawozdania 14 komitetów wyborczych, a sprawozdania 11 komitetów odrzuciła. Pełnomocnicy finansowi 5 komitetów wyborczych wnieśli do Sądu Najwyższego w trybie art. 87i ustawy, skargi na postanowienia o odrzuceniu sprawozdań; Sąd Najwyższy wszystkie skargi oddalił.

4. Kontrola finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych.

1) Zgodnie z art. 120 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu komitety wyborcze zarejestrowane w wyborach do parlamentu przeprowadzonych w 2005 r. mają obowiązek złożenia Państwowej Komisji Wyborczej, w terminie 3 miesięcy od dnia wyborów, sprawozdań wyborczych o przychodach i wydatkach poniesionych na wybory. Obowiązkowi temu podlegało 128 komitetów wyborczych, termin na złożenie sprawozdań upływał 27 grudnia 2005 r. Państwowa Komisja Wyborcza oprócz szczegółowych wyjaśnień dotyczących zasad finansowania kampanii wyborczej wydanych przed wyborami, również po wyborach, w różnych formach, przypominała komitetom wyborczym o obowiązkach w tym zakresie oraz udzielała wyczerpujących wyjaśnień na pytania i wątpliwości związane ze sporządzaniem sprawozdań. Zgodnie z art. 121 ust. 1 Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła sprawozdania w Monitorze Polskim z dnia 25 stycznia 2006 r. Nr 5, poz. 80. Sprawozdania złożyło 126 komitetów wyborczych, w tym 3 komitety po upływie terminu. Nie złożyły sprawozdań 2 komitety wyborcze. Komunikat w tej sprawie znajduje się także na stronie www.pkw.gov.pl.

- Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z wymogami Ordynacji wyborczej zbadała przedłożone sprawozdania i stosownie do art. 122 ust. 1 tej ustawy podjęła uchwały o ich przyjęciu bądź odrzuceniu. Komisja przyjęła sprawozdania 112 komitetów wyborczych, z tego 13 sprawozdań ze wskazaniem stwierdzonych uchybień, a sprawozdania 14 komitetów wyborczych odrzuciła, stwierdzając naruszenie wymogów przewidzianych w przepisach Ordynacji wyborczej. Komunikat o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach wyborczych został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 41, poz. 445 z dnia 23 czerwca 2006 r.

Na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej odrzucające sprawozdanie wyborcze pełnomocnicy finansowi 7 komitetów wyborczych wnieśli, na podstawie art. 123 ust. 1 Ordynacji wyborczej, skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy skargi te oddalił.

- 2) Państwowa Komisja Wyborcza wykonywała zadania przewidziane w ustawie o partiach politycznych związane z gospodarką finansową partii. W szczególności rozpatrywała informacje i sprawozdania finansowe partii, zajmowała w tych sprawach stanowisko, udzielała wyjaśnień i opinii.

Zadania w zakresie badania informacji i sprawozdań finansowych partii politycznych przewidziane w ustawie o partiach politycznych mają charakter ciągły. Podejmowane są w tych sprawach przez Państwową Komisję Wyborczą i Krajowe Biuro Wyborcze wielorakie działania organizacyjne, wyjaśniające i prawne. W szczególności przypomina się właściwym organom partii o ich obowiązkach sprawozdawczych, wyjaśniane są procedury z tym związane, udzielane wyjaśnienia i opinie w sprawach budzących wątpliwości. Państwowa Komisja Wyborcza powołuje do badania sprawozdań biegłych rewidentów, a także we własnym zakresie analizuje dołączone do sprawozdań dokumenty finansowe. Obowiązkiem Komisji jest przedstawianie Sądowi Najwyższemu stanowiska w odniesieniu do skarg na postanowienia w przedmiocie odrzucenia sprawozdania, jak również występowanie do Ministra Finansów z

wnioskami o wdrożenie procedury w sprawach o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych przyjętych z naruszeniem prawa (art. 39a ust. 5).

- Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy, partie polityczne i koalicje partii politycznych, których komitety wyborcze uzyskały w wyborach co najmniej 3% i odpowiednio 6% ważnych głosów na zgłoszone listy kandydatów na posłów, są uprawnione do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu subwencji z budżetu państwa na działalność statutową. O otrzymanej subwencji i wydatkach z niej poniesionych składają one w każdym roku informacje Państwowej Komisji Wyborczej, które wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów są ogłaszane w Monitorze Polskim (art. 34 ust. 1-2 ustawy). W wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. warunek uzyskania w skali kraju co najmniej 3% głosów na zgłoszone listy kandydatów na posłów spełniło 6 partii politycznych: Partia Demokratyczna–demokracy.pl (d. Unia Wolności), Krajowa Partia Emerytów i Rencistów, Liga Polskich Rodzin, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, Prawo i Sprawiedliwość. Te też partie nabyły prawo do subwencji za 2005 r. i subwencję otrzymały. Zgodnie z art. 34 ust. 1 i 2 ustawy, dopełniły one obowiązku przedłożenia informacji o wydatkach poniesionych z subwencji, które to informacje zostały ogłoszone w Monitorze Polskim Nr 41, poz. 443 z dnia 23 czerwca 2006 r.
- Ponadto, zgodnie z art. 38 ust. 1 i odpowiednio art. 35 ustawy, partie polityczne są zobowiązane do corocznego składania Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdań finansowych o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich pozyskania oraz o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego tworzonego przez partie w celu finansowania udziału w wyborach. Do złożenia sprawozdań za 2005 r. było zobowiązanych 88 partii politycznych wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. W terminie przewidzianym w ustawie (tj. do 31 marca 2006 r.) sprawozdania złożyło 69, partii po upływie terminu 5 partii, 14 partii nie dopełniło obowiązku złożenia

sprawozdania. Stosownie do art. 38c ustawy, niezłożenie przez partię polityczną sprawozdania w ustawowym terminie obliuguje Państwową Komisję Wyborczą do wystąpienia do sądu „rejestrowego” z wnioskiem o wykreślenie danej partii z ewidencji partii politycznych. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie sprawozdań partii politycznych został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 41, poz. 444 z dnia 23 czerwca 2006 r. (3 partie złożyły sprawozdanie po ogłoszeniu komunikatu).

- Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 34a i 38a ustawy rozpatrzyła i zbadała przedłożone jej informacje o otrzymanej subwencji i wydatkach poniesionych z subwencji oraz sprawozdania o źródłach pozyskania środków finansowych. Po ich rozpatrzeniu Komisja przyjęła informacje o subwencji wszystkich 6 partii, które ją otrzymały oraz sprawozdania finansowe 61 partii, z tego 49 sprawozdań bez zastrzeżeń, a 12 – ze wskazaniem stwierdzonych uchybień. Uchybienia w głównej mierze polegały na naruszeniu ustawowych wymogów przewidzianych w: art. 25 ust. 4 (wyплаты przekraczające ustawowy limit), art. 36a ust. 3 (nieprawidłowy sposób dokonywania wpłat), art. 38 ust. 1 i 3 (złożenie sprawozdania po terminie oraz bez opinii i raportu biegłego rewidenta), art. 41 (niedochowanie w prowadzeniu gospodarki finansowej zasad rachunkowości). Sprawozdania 16 partii (Stronnictwa Demokratycznego, Ruchu Odbudowy Polski, Unii Polityki Realnej, Wspólnoty Narodowej, Narodowego Odrodzenia Polski, Forum Republikańskiego, Jedności Rzemieślniczo-Kupieckiej, Polskiej Partii Narodowej, Partii Centrum, Stronnictwa Pracy, partii Dom Ojczysty, Ruchu Odrodzenia Gospodarczego im. Edwarda Gierka, Nowej Lewicy, Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych i Specjalnej Troski, Platformy Janusza Korwin-Mikke) Państwowa Komisja Wyborcza odrzuciła, stwierdzając naruszenia wymogów przewidzianych w art. 38a ust. 2 ustawy, polegające w szczególności na pozyskiwaniu środków poza rachunkiem bankowym (art. 24 ust. 4 i 8 ustawy).

Na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej o odrzuceniu sprawozdania, 10 partii politycznych na podstawie art. 38b ustawy, wniosło skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy wszystkie skargi oddalił. Wobec niedopełnienia ustawowego wymogu złożenia sprawozdania finansowego Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z art. 38c ustawy, Wyborcza złożyła do Sądu Okręgowego w Warszawie, właściwego w sprawach ewidencji partii politycznych, wnioski o wykreślenie wpisu 16 partii z ewidencji (tj. partii: Ruch Społeczny, Stronictwo Konserwatywno-Ludowe Ruch Nowej Polski, Partia Ludowo-Demokratyczna, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, Prawdziwa Obrona, Centrolewica RP, Inicjatywa dla Polski, Stronictwo Ludowe Ojcowizna, Republikanie RP, Stronictwo Narodowe Organizacja Polityczna Narodu, Aktywność i Rozwój, Samoobrona Narodu Polskiego, Rodzina Ojczyzna, Polonia, Stronictwo Gospodarcze, Forum Polskie).

- 3) Badanie i podjęte rozstrzygnięcia w sprawach sprawozdań finansowych zarówno partii politycznych jak i komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach do Sejmu i Senatu, do Parlamentu Europejskiego oraz organów samorządu terytorialnego, wiążą się ponadto z działaniami Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego o orzeczenie przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez dany podmiot z naruszeniem przepisów prawa. W wyniku badania sprawozdań finansowych partii politycznych za 2006 r. stwierdzono blisko 30 przypadków naruszeń zasad gospodarki finansowej i odpowiednio sporządzono dla Ministra Finansów wystąpienia o przepadek korzyści majątkowych na rzecz Skarbu Państwa; przygotowano jednocześnie blisko 30 zawiadomień o występkach i wykroczeniach. W związku z rozpatrzeniem sprawozdań z wyborów do Sejmu i Senatu przeprowadzonych w 2005 r. postępowanie związane z naruszeniami zasad gospodarki finansowej przez komitety wyborcze podjęto wobec przeszło 30 komitetów. Objęło ono zawiadomienia o występkach i wykroczeniach, wnioski o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych, udzielanie różnego

rodzaju informacji i wyjaśnień. Postępowania w sprawach orzeczenia przepadku korzyści majątkowych pozyskanych przez komitety wyborcze niezgodnie z prawem oraz postępowania w sprawach o wykreślenie partii politycznych z ewidencji wiążą się także z reprezentowaniem Państwowej Komisji Wyborczej przed sądami. Postępowania te są długotrwałe i wiele wszczętych w ubiegłych latach toczy się nadal. Na przykład, sprawy związane z orzeczeniami przepadku korzyści majątkowych od komitetów wyborczych po wyborach do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w 2001 r. wymagały uczestnictwa w ponad 150 posiedzeniach sądów. Sprawy związane z wyborami Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonymi w 2000 r. rozpatrywane były na blisko 50 posiedzeniach sądów. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami zasad gospodarki finansowej przez komitety wyborcze utworzone w związku z wyborami prezydenckimi i parlamentarnymi w 2005 r. przewiduje się podobną liczbę postępowań. W sprawach związanych ze złożonymi w 2003 r. wnioskami o wykreślenie partii politycznych z ewidencji pełnomocnicy Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczyli w ponad 20 posiedzeniach sądów. Podobna liczba postępowań toczy się corocznie. Także w wyniku stwierdzenia naruszeń zasad gospodarki finansowej przez partie polityczne i wnioskami o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych przekazanych partii politycznej z naruszeniem prawa, Państwowa Komisja Wyborcza może być wezwana do uczestnictwa w postępowaniu. Spraw takich jest corocznie kilkanaście.

- 4) Problematyka finansowania partii politycznych i kampanii wyborczych jest przedmiotem stałego zainteresowania organizacji pozarządowych, zwłaszcza Fundacji im. Stefana Batorego oraz Instytutu Spraw Publicznych, także prasy. Ze strony Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego zapewniono tym podmiotom pomoc prawną, udzielano wyjaśnień i opinii, udostępniano dokumenty źródłowe. W seminariach, monitoringach i innych inicjatywach poświęconych tej problematyce uczestniczyli na zaproszenie, z głosem doradczym, merytoryczni

pracownicy Krajowego Biura Wyborczego. M.in. przy opiniodawczym wsparciu KBW prowadzone były prace Fundacji Batorego w ramach programu Przeciw Korupcji, na temat finansowania kampanii wyborczej w wyborach Prezydenta RP. W związku z projektem „Monitoringu wydatkowania wybranych funduszy publicznych” udostępniono tej Fundacji wgląd w sprawozdania finansowe partii politycznych biorących udział w wyborach parlamentarnych, prezydenckich i samorządowych. Odpowiednio do zgłaszanych wniosków i postulatów zapewniono także w różnych formach pomoc w realizacji inicjatyw podejmowanych przez Instytut Spraw Publicznych, np. w pracach nad programem „Kierunki zmian systemu finansowania partii politycznych”.

Z każdym rokiem powiększa się znacząco dokumentacja dotycząca gospodarki finansowej partii politycznych i komitetów wyborczych. Duże jest zainteresowanie mediów tą problematyką i wiąże się ono z udostępnianiem danych i dokumentów, co wymaga ich wyszukiwania i właściwego zabezpieczenia w czasie okazywania zainteresowanym. Rosnącego nakładu pracy wymaga także udostępnianie danych i dokumentów prokuraturom i sądom w związku z toczącymi się postępowaniami karnymi.

5. Realizacja zadań z innych ustaw.

- 1) Zgodnie z ustawą z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej prowadzony jest na bieżąco teleinformatyczny portal – Biuletyn Informacji Publicznej (www.pkw.gov.pl/BIP), w którym są udostępniane dla zainteresowanych podmiotów i obywateli informacje dotyczące działalności Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych i Krajowego Biura Wyborczego. W Biuletynie zamieszczane są informacje obejmujące status prawny oraz organizację organów i służb wyborczych, zakres ich działalności w tym: rejestr wyborców, informacje o komitetach wyborczych i podmiotach uczestniczących w referendach, wyniki głosowania i wyborów oraz referendów; uchwały Państwowej Komisji Wyborczej oraz udzielane przez Komisję interpretacje i

wyjaśnienia przepisów prawa wyborczego; uchwały w sprawie sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych, ustalenia dotacji podmiotowych z budżetu państwa, wystąpienia do sądu o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych; budżety wyborcze i budżety na prowadzenie referendum ogólnokrajowych, budżet Krajowego Biura Wyborczego, informacje o prowadzonych przetargach i wynikach postępowań przetargowych. Dostęp do informacji zawartych w BIP jest możliwy poprzez stronę www.pkw.gov.pl w formie plików komputerowych, w formie kserokopii dokumentu, przez pocztę, faksem, ustnie bądź telefonicznie. Udostępnianie co do zasady jest bezpłatne, chyba że charakter dokumentu pociąga za sobą dodatkowe koszty, np. dyskietek lub CD-ROM. Szczegółowe informacje w tej materii są zawarte w zamieszczonym komunikacie Kierownika Krajowego Biura Wyborczego.

- 2) Na podstawie art. 12 ust. 8 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, Państwowa Komisja Wyborcza i w określonym przez Komisję zakresie komisarzy wyborczy, prowadzą Rejestr Korzyści. Rejestr obejmuje korzyści uzyskiwane przez członków Rady Ministrów, sekretarzy i podsekretarzy stanu w ministerstwach i Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, kierowników urzędów centralnych, wojewodów, wicewojewodów, członków zarządów województw, skarbników powiatów, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), zastępców wójtów, sekretarzy gmin i skarbników gmin. Zakres informacji objętych obowiązkiem zgłoszenia do Rejestru Korzyści został określony w art. 12 ust. 3 i 4 ustawy, i dotyczy zarówno osób pełniących funkcję publiczną, jak i współmałżonków. Informacje w Rejestrze są na bieżąco aktualizowane niezwłocznie po ich zgłoszeniu do Rejestru; informacje dotyczące osób, które przestały pełnić funkcje przewidziane w ustawie, znajdują się w archiwalnej części Rejestru. Rejestr jest prowadzony i udostępniany w formie elektronicznej ([www.pkw.gov.pl/Rejestr Korzyści](http://www.pkw.gov.pl/Rejestr_Korzyści)).

III. Upowszechnianie prawa i wymiana doświadczeń.

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze przywiązują dużą wagę do realizacji przepisów ustaw wyborczych oraz gromadzenia doświadczeń z praktyki przeprowadzania wyborów i funkcjonowania wybranych organów w czasie ich kadencji. Zgromadzone tą drogą opinie, uwagi i postulaty są analizowane i traktowane jako źródłowy materiał do formułowania wniosków i propozycji legislacyjnych w zakresie usprawniania prawa wyborczego. Wnioski i propozycje w tej materii Państwowa Komisja Wyborcza sygnalizowała właściwym organom – Prezydentowi RP, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Rady Ministrów i ministrom. W pracach prowadzonych w Sejmie i Senacie nad propozycjami zmian w ustawach wyborczych – posiedzeniach zespołów, podkomisji i komisji, systematycznie uczestniczył sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej bądź upoważnieni merytoryczni pracownicy Krajowego Biura Wyborczego, zapewniano w tym zakresie bieżące informacje i dane.
- W związku z przypadającymi w 2006 r. wyborami samorządowymi Państwowa Komisja Wyborcza poinformowała Marszałka Sejmu o potrzebie dokonania zmian w ustawie z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, wynikających z konieczności wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 lipca 2004 r. Komisja wskazała, iż w wyroku tym Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 84d ust. 2-4 Ordynacji wyborczej, w zakresie uregulowania procedury orzekania o przepadku korzyści majątkowych uzyskanych przez komitety wyborców z naruszeniem prawa, jest niezgodny z art. 2 i art. 46 Konstytucji i wyznaczył datę utraty mocy obowiązującej tego przepisu (na dzień 31 marca 2005 r.). Stosowne zmiany Ordynacji wyborczej w tym zakresie zgłoszone przez Radę Ministrów zostały dokonane ustawą z dnia 22 lipca 2006 r. (Dz.U. Nr 146, poz. 1055).
- Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej systematycznie uczestniczył w pracach sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki

Regionalnej. Zgodnie z ustaleniami tej Komisji, przygotowane i przekazane zostały przez Państwową Komisję Wyborczą szczegółowe propozycje zmian w ustawie Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw dotyczące kontroli finansowania kampanii wyborczej, zapewnienia spójności przepisów w zakresie funkcjonowania stałego rejestru wyborców, prowadzenia kampanii wyborczej, pełnienia funkcji pełnomocnika komitetu wyborczego, ujednoczenia procedury wygaśnięcia mandatów radnych oraz mandatów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

- Państwowa Komisja Wyborcza przekazała również szczegółową opinię i uwagi Komisji Ustawodawczej Senatu RP, w związku z senacką inicjatywą zmiany Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, w zakresie obowiązku składania oświadczeń lustracyjnych przez osoby kandydujące na radnych.
- Państwowa Komisja Wyborcza odniosła się także do projektu ustawy o zmianie Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (druk nr 987), w przedmiocie wprowadzenia systemu wyborów większościowych w okręgach jednomandatowych w gminach do 60 tys. mieszkańców. W tej kwestii Komisja uznała, iż nie jest uprawniona do wypowiedzania się, gdyż jej właściwość jest ograniczona do organizacyjno-technicznej strony wyborów.
- Państwowa Komisja Wyborcza występowała ponadto do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i Ministra Finansów z propozycjami i opiniami w sprawie wydania rozporządzeń dotyczących spisu wyborców i rejestru wyborców, należności pieniężnych przysługujących komisarzom wyborczym i członkom komisji wyborczych w związku z wykonywaniem zadań w wyborach do rad i wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, sprawozdań finansowych i zasad rachunkowości komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego.

- 2) Państwowa Komisja Wyborcza zgłaszała również wnioski, uwagi i propozycje legislacyjne dotyczące wprowadzenia zmian w Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP oraz ustawie o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Zostały one przedstawiane kompleksowo w informacji PKW o realizacji przepisów ustawy o wyborach parlamentarnych przekazanej Prezydentowi RP, Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu. Równocześnie oprócz tego rodzaju działań systemowych, przedstawiane były stanowiska, opinie i uwagi do inicjatyw i prac w zakresie problematyki wyborczej prowadzonych w Sejmie, Senacie, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.
- Przedstawiciel Krajowego Biura Wyborczego systematycznie uczestniczył w posiedzeniach senackiej Komisji Ustawodawczej pracującej nad projektem zmiany ustawy o wyborze Prezydenta RP oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 133). Do projektu zmian ustawy Państwowa Komisja Wyborcza przekazała opinię oraz pomocnicze materiały i dane w zakresie propozycji wprowadzenia głosowania przez pełnomocnika.
 - Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej, a następnie Marszałkowi Senatu oraz senackiej Komisji Praw Człowieka i Praworządności – przekazano uwagi i propozycje legislacyjne do projektów ustaw o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (druki sejmowe nr 333 i 360). Zgodnie ze statusem prawnym Państwowej Komisji Wyborczej zgłoszone uwagi dotyczyły jedynie kwestii bezpośrednio związanych z trybem prowadzenia wyborów i spójnością rozwiązań opiniowanych ustaw z prawem wyborczym, nie odnosiły się natomiast do meritum regulowanej materii.
- 3) Konsekwentnie jest budowany i wdrażany do praktyki wyborczej zintegrowany system informatyczny „Platforma Wyborcza”, którego docelowym założeniem jest zapewnienie kompleksowej obsługi informatycznej wyborów i referendum.

Podstawą rozpoczęcia prac na budowę zintegrowanego systemu informatycznego były wnioski Państwowej Komisji Wyborczej oraz wnioski pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli po wyborach samorządowych w 2002 r.

- Głównym celem podjęcia budowy systemu „Platforma Wyborcza” było zapewnienie informatycznego wsparcia organizacji wyborów Prezydenta, wyborów do Sejmu i Senatu, wyborów do Parlamentu Europejskiego, wyborów do rad gmin, rad powiatów i sejmików wojewódzkich, wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oraz referendum ogólnokrajowych i lokalnych, w szczególności w zakresie nadzoru organów wyborczych nad obliczaniem wyników wyborów i referendum. W kolejnych etapach rozwoju zakres funkcjonowania systemu był systematycznie poszerzany i obecnie obejmuje także wspieranie nadzoru Państwowej Komisji Wyborczej nad prowadzeniem rejestru wyborców i sporządzaniem spisów wyborców w gminach, rejestrację danych dotyczących komitetów wyborczych i list kandydatów. Przewiduje ponadto prowadzenie i udostępnianie zainteresowanym instytucjom i osobom informacji i dokumentów wyborczych.
- Funkcjonowanie systemu informatycznego „Platforma Wyborcza” obejmuje:
 - a) oprogramowanie, niezbędne licencje i infrastrukturę (z możliwością skalowania) do obsługi wyborów i referendum będące własnością Krajowego Biura Wyborczego, co pozwoli na wielokrotne ich wykorzystanie w wyborach i referendach, a także dokonywanie modyfikacji w przypadkach zmian prawa wyborczego;
 - b) transmisję danych dokonywaną za pośrednictwem sieci publicznej (łącza internetowe w delegaturach i KBW wykorzystane będą do obsługi akcji wyborczej i bieżącej pracy biurowej – na czas akcji wyborczej istnieje możliwość zwiększenia parametrów transmisji oraz zapewnienia łączy awaryjnych w centrali KBW) z zapewnieniem bezpiecznej komunikacji i autoryzacji;

- c) centralną bazę danych wyników wyborów zainstalowaną w siedzibie Krajowego Biura Wyborczego dla obsługi wszystkich wyborów i referendów oraz infrastrukturę telekomunikacyjną zapewniającą możliwość współpracy z systemem centralnym przez delegatury KBW;
 - d) możliwość skalowania (łatwej rozbudowy sprzętu dla centralnej bazy, tworzenia pośrednich systemów lokalnych, zwiększenia parametrów sieci telekomunikacyjnej);
 - e) aplikacje obsługujące zintegrowany system tworzone w technologii trójwarstwowej z możliwością uniezależnienia się od struktury bazy danych, przy czym aplikacja obsługująca informatyczne wsparcie akcji wyborczych na poziomie delegatur zapewnia możliwość lokalnej pracy z wykonaniem i potwierdzeniem transmisji do centralnej bazy danych.
- System rokrocznie jest rozbudowywany i doskonalony. W 2006 r. wdrożono moduły obsługi wszystkich wyborów i referendów. W 2005 r. wprowadzono obsługę informatyczną obwodowych komisji wyborczych, gminny podsystem kwartalnych meldunków z rejestru wyborców oraz rejestr kart dodatkowych. Od 2007 r. system obsługuje także wszystkie wybory samorządowe zarządzane w toku kadencji. Planowo dokonywane są niezbędne zmiany technologiczne w podsystemach obsługujących wybory samorządowe, w latach 2009 i 2010 obejmą one przede wszystkim zakres obsługi obwodowych komisji wyborczych. W 2008 r. przewidywany jest rozwój podsystemu obsługi rejestru wyborców oraz integracja z „Platformą wyborczą” usług administracji państwowej e-Puap, w zakresie udostępnienia informacji o osobach wpisanych do rejestru wyborców oraz informacji o obwodzie głosowania i okręgu wyborczym. Przewiduje się też rozwój podsystemów rejestracji komitetów i list kandydatów w zakresie możliwości wstępnego zgłoszenia komitetu wyborczego i listy kandydatów (po zarejestrowaniu komitetu) za pośrednictwem elektronicznych formularzy udostępnionych w sieci publicznej. Od 2008 r. planuje się również rozwój systemu w zakresie możliwości obsługi alternatywnych

kanałów głosowania (przy założeniu dokonania zmian przepisów prawa w tym zakresie).

- Wdrożenie systemu informatycznego „Platforma Wyborcza” przyniosło znaczne efekty organizacyjne i finansowe:

- w sferze organizacyjnej:

- a) zbudowano podstawową infrastrukturę telekomunikacyjną do obsługi wszystkich wyborów i referendów oraz bieżącej pracy aparatu wyborczego,
- b) opracowano i wdrożono centralną bazę danych do obsługi wszystkich wyborów i referendów oraz podsystem bezpiecznej komunikacji i autoryzacji z wykorzystaniem sieci publicznej, który będzie wykorzystywany w przyszłych wyborach referendach,
- c) wdrożono moduł geografii i demografii wyborczej, moduły rejestracji komitetów wyborczych, list kandydatów, składów komisji wyborczych z uwzględnieniem sprawdzenia poprawności danych,
- d) opracowano i wdrożono moduły obsługi informatycznej obwodowej komisji wyborczej do wszystkich rodzajów wyborów i referendów z uwzględnieniem wydruku projektów protokołów wyborczych i sprawdzenia arytmetycznej poprawności wprowadzonych danych, a także moduł do zbierania informacji o liczbie wydanych kart do głosowania w dniu głosowania.

Funkcjonowanie „Platformy Wyborczej” przyniosło wydatne usprawnienie realizacji zadań wyborczych, w tym poprawność protokołów sporządzonych przez komisje wyborcze oraz istotnie skróciło czas wykonania czynności wyborczych.

- w sferze finansowej, wydatki poniesione na obsługę informatyczną wyborów przeprowadzonych w latach 2004-2006 w porównaniu z wydatkami na wybory przeprowadzone w latach 2000-2002 były niższe za sprawą systemu informatycznego o kwotę 21 527,1 tys. zł (na podstawie

protokołu kontroli Krajowego Biura Wyborczego za rok 2006 przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli, str. 35), w tym:

- w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r. – o 5.046,7 tys. zł,
- w wyborach Prezydenta RP w 2005 r. – o 4.394,7 tys. zł,
- wyborach do Sejmu i Senatu RP w 2005 r. – o 4.473,8 tys. zł,
- w wyborach samorządowych w 2006 r. – o 7.611,9 tys. zł.

4) Prowadzone są w różnych formach działania służące upowszechnianiu prawa, doświadczeń wyborczych, na bieżąco są gromadzone wnioski o funkcjonowaniu instytucji i przepisów prawa wyborczego.

- Służą temu m.in. okresowe spotkania Państwowej Komisji Wyborczej i Kierownika Krajowego Biura Wyborczego z komisarzami wyborczymi i dyrektorami zespołów i delegatur Biura. W 2006 r. odbyły się 2 takie spotkania: 19-20 czerwca oraz 4 grudnia. Spotkanie w czerwcu było poświęcone podsumowaniu i ocenie pracy i doświadczeń w okresie upływającej kadencji rad w latach 2002-2006 oraz zadaniom organów i aparatu wyborczego w przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów w 2006r. Przedmiotem spotkania w grudniu była ocena organizacji i przeprowadzenia wyborów w 2006 r. oraz realizacja zadań powyborczych związanych z protestami wyborczymi, rozpatrywaniem przez komisarzy wyborczych sprawozdań finansowych komitetów wyborczych, wyborami przeprowadzanymi w toku kadencji. Odbywały się także okresowe robocze narady poświęcone informatyce wyborczej, realizacji budżetu, realizacji bieżących zadań aparatu wyborczego.
- Krajowe Biuro Wyborcze wydaje biuletyn informacyjny „Przegląd Wyborczy”, w którym przede wszystkim jest prezentowana działalność Państwowej Komisji Wyborczej – jej rozstrzygnięcia, wyjaśnienia i opinie, przedstawione są informacje i problemy prawne oraz doświadczenia praktyki wyborczej w jednostkach samorządu terytorialnego. Sporządzono także wydania specjalne „Przeglądu Wyborczego” poświęcone przeprowadzonym w 2005 r. wyborom do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborom Prezydenta Rzeczypospolitej

Polskiej. Zawarte w nich zostały przepisy prawne w tej materii, działania związane z przygotowaniem wyborów oraz przebieg i wyniki głosowania i wyborów, a także postanowienia Sądu Najwyższego w sprawach protestów wyborczych i rozstrzygnięcie o ważności wyborów. Z wydawnictw korzystają często organy i służby wyborcze, pracownicy administracji samorządowej, interesują się nim również inne organy, pracownicy naukowcy, studenci, dziennikarze. Różnego rodzaju inicjatywy służące poznawaniu i upowszechnianiu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych podejmują także komisarze wyborczy i delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Obserwuje się jednocześnie zwiększające się zainteresowanie problematyką prawa i praktyki wyborczej ze strony uczelni, studentów, wydawnictw lokalnych i prasy. M.in. w dniach 3 i 4 kwietnia 2006 r. członek Państwowej Komisji Wyborczej s. A. Kisielewicz i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki uczestniczyli w konferencji naukowej na Uniwersytecie Rzeszowskim, poświęconej systemom wyborczym do parlamentu w wybranych państwach europejskich, zaś wydawnictwo szczecińskich środowisk prawniczych „In gremio” opublikowało obszerną rozmowę z sekretarzem Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplickim na temat prawa wyborczego i organizacji wyborów. Krajowe Biuro Wyborcze zapewnia zainteresowanym tą problematyką informacje i pomoc, służy temu przede wszystkim powszechny dostęp do aktualnych danych o systemie wyborczym i działalności organów wyborczych na stronie internetowej www.pkw.gov.pl, ale także udzielanie merytorycznych wyjaśnień oraz udostępnianie źródłowych dokumentów.

- 5) Polskie prawo wyborcze i doświadczenia w organizacji wyborów cieszą się zainteresowaniem, są obserwowane i odpowiednio wykorzystywane w rozwiązaniach wyborczych w innych krajach. Kontynuowane były różne formy współpracy i wymiany doświadczeń w tym zakresie.

- Na obserwację wyborów w dniu 12 listopada 2006 r. do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast przybyli przedstawiciele centralnych komisji wyborczych Litwy, Łotwy i Ukrainy. Obserwowali oni przebieg głosowania i pracę obwodowych i terytorialnych komisji wyborczych, spotkali się także z Państwową Komisją Wyborczą dla wymiany spostrzeżeń i uzyskania wyjaśnień w tych sprawach.
- Na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy członkowie Państwowej Komisji Wyborczej sędziowie A. Mączyński i T. Żyznowski obserwowali przebieg wyborów deputowanych do Rady Najwyższej Ukrainy i organów władzy lokalnej, które odbyły się w dniu 26 marca 2006r. Wizytowali lokale głosowania, zapoznali się ze sposobem wizualizacji wyników głosowania, spotkali się z członkami Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy.
- W dniach 16 -21 kwietnia 2006 r. delegacja Państwowej Komisji Wyborczej – sędzia A. Kisielewicz i sekretarz komisji K. Czaplicki na zaproszenie Komisarza Wyborczego Królestwa Tajlandii uczestniczyła w obserwacji wyborów do Senatu Tajlandii oraz w seminarium naukowym poświęconym problematyce prawa wyborczego i wymianie doświadczeń praktyki wyborczej. Na seminarium polska delegacja zaprezentowała nasz system wyborczy i doświadczenia, które zostały przyjęte przez uczestników z dużym zainteresowaniem.
- Na prośbę Fundacji Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej sędzia F. Rymarz, członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Jaworski oraz sekretarz Komisji K. Czaplicki odbyli w dniach 21 marca i 30 marca 2006 r. spotkania z grupami studentów z Ukrainy, Białorusi i Rosji, poświęcone rozwiązaniom polskiego prawa wyborczego.
- Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki uczestniczył w dniu 31 marca 2006r. w posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia Urzędników

Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy (ACEEEO), które odbyło się w Bukareszcie, w Rumunii. Omówiono kierunki i organizację pracy w 2006r. i założenia na 2007 r., między innymi problematykę ustalenia zasad międzynarodowej obserwacji wyborów.

- W dniach 22-23 maja 2006 r. sekretarz PKW K. Czaplicki i wicedyrektor Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów Krajowego Biura Wyborczego R. Drapiński uczestniczyli w Trzeciej Europejskiej Konferencji Organów Zarządzających Wyborami (EMI) zorganizowanej w Moskwie przez Komisję Wenecką Rady Europy we współpracy z Centralną Komisją Wyborczą Federacji Rosyjskiej. Zasadniczym tematem Konferencji była problematyka rozwoju i kodyfikacji międzynarodowych standardów w dziedzinie wyborów. Omówiono i przedyskutowano prawne i praktyczne działania w tym zakresie, w tym – w aspekcie utrzymania różnorodności, czy też ustanowienia wspólnych standardów wyborczych. Osobne robocze sesje zostały poświęcone stosowaniu nowych technologii w wyborach oraz problematyce zwiększenia frekwencji wyborczej i skuteczności informacji wyborczej. W przerwie obrad odbyło się spotkanie członków zarządu Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy (ACEEEO), na którym zgłoszono propozycję zmiany nazwy Stowarzyszenia na: Europejskie Stowarzyszenie Urzędników Wyborczych oraz ustalono tematykę konferencji Stowarzyszenia planowanej w sierpniu 2006 r. , na Łotwie.
- Na prośbę Fundacji Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej w dniu 5 lipca 2006 r. sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki odbył spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych, prasy lokalnej i samorządów Armenii, Mołdowy, Rosji i Ukrainy, przedstawiając i objaśniając rozwiązania prawne oraz organizację wyborów samorządowych w Polsce.
- W dniu 11 lipca 2006 r. na prośbę Europejskiego Instytutu na Rzecz Demokracji, zastępca przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej

sędzie J. Kacprzak i sekretarz Komisji K. Czaplicki spotkali się z grupą 19 działaczy społecznych z Ukrainy; tematem spotkania była informacja o rozwiązaniach prawa wyborczego w Polsce.

- Na prośbę ambasady Japonii w dniu 18 lipca 2006 r. przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej sędzia F. Rymarz i sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej K. Czaplicki spotkali się z grupą 14 parlamentarzystów Japonii reprezentujących różne ugrupowania i funkcje w parlamencie. Głównym tematem rozmów była problematyka prawna i organizacyjna referendum, zwłaszcza referendum zatwierdzającego konstytucję i referendum unijnego. Szef delegacji japońskiej p. Taro Nakayama przekazał na ręce przewodniczącego Komisji sędziego F. Rymarza list z podziękowaniem za spotkanie i wyczerpujące informacje w tych sprawach.
- W dniach 31 sierpnia-2 września 2006 r. w Jarmali na Łotwie, odbyła się 15 Jubileuszowa Konferencja Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych Europy (ACEEEO), w której uczestniczył sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej Kierownik Krajowego Biura Wyborczego K. Czaplicki. Zgromadzenie przyjęło nowy statut Stowarzyszenia oraz potwierdziło potrzebę wdrażania, tam gdzie jest to właściwe, zaleceń zawartych w Prawnych, Technicznych i Proceduralnych Standardach Ogólnonarodowego Referendum. W ramach jubileuszu opracowane zostało i wydane w dwujęzycznej wersji (rosyjskiej i angielskiej) wydawnictwo prezentujące dokumenty o utworzeniu Stowarzyszenia w 1991 r. i jego dorobek oraz przygotowane przez kraje członkowskie informacje o podstawowych zasadach narodowego systemu wyborczego.
- W dniu 23 listopada 2006 r. na prośbę Fundacji Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia S. Jaworski i sekretarz Komisji K. Czaplicki spotkali się z 10-osobową delegacją z Armenii. Omówili problematykę prawa wyborczego w Polsce, zwłaszcza w aspekcie przygotowania i przeprowadzania wyborów.

- Przełożono na język polski przepisy prawne z systemów wyborczych Litwy, Estonii, Republiki Federalnej Niemiec, Stanów Zjednoczonych Ameryki, dotyczące stosowania i wprowadzania innych niż tradycyjne sposoby głosowania, m.in. przez pocztę, przez pełnomocnika, głosowanie elektroniczne, stosowanie urny ruchomej.

* * *

Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z ustawowym statutem organu kolegialnego, pracuje i rozstrzyga sprawy na posiedzeniach; w 2006 r. Komisja odbyła 39 posiedzeń.

Zmiany powołanych wyżej ustaw zostały ogłoszone w:

- 1) Dz.U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592,
- 2) Dz.U. z 2001 r., Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802; z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, z 2005 r. Nr 140, poz. 1173, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592,
- 3) Dz.U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055, i Nr 167, poz. 1760, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 34, poz. 242, Nr 146, poz. 1055, Nr 159, poz. 1127, Nr 218, poz. 1592,
- 4) Dz.U. z 2002 r. Nr 127, poz. 1089 i Nr 214, poz. 1806, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 218, poz. 1592,
- 5) Dz.U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 113, poz., 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457,
- 6) Dz.U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 127, poz. 1089, z 2003 r. Nr 57, poz. 507, z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 167, poz. 1388, Nr 266, poz. 2236,
- 7) Dz.U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203 i Nr 167, poz. 1759, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 181, poz. 1337,
- 8) Dz.U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 200, poz. 1688, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055,
- 9) Dz.U. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206, z 2006 r. Nr 126, poz. 875, Nr 227, poz. 1658,

- 10) Dz.U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 25, poz. 219 i Nr 33, poz. 285, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711,
- 11) Dz. U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 240, poz. 2407, z 2005 r. Nr 64, poz. 565 i Nr 132, poz. 1110,
- 12) Dz.U. z 2003 r. Nr 96, poz. 874, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055,
- 13) Dz.U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 187, z 1990 r. Nr 29, poz. 173, z 1991 r. Nr 100, poz. 442, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, z 1997 Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770, z 1999 r. Nr 90, poz. 999, z 2001 r. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 111, poz. 1181, z 2005 r. nr 39, poz. 377,
- 14) Dz.U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 85, poz. 728, Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 83, poz. 574, Nr 133, poz. 935, Nr 218, poz. 1592.